

Г. В. 6
304

IP = 169990412

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 45312

Лука Ћеловић
БЕОГРАД

Luka Čelović
BEOGRAD

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА О РАДЊАМА.

ДЕО I.

Опште уредбе.

Чл. 1.

У Србији свакоме слободно је упражњавање занатлијских, индустријских и трговинских радњи у границама овога закона.

Ко упражњава какву радњу по до сада постојећим законима, кад овај закон ступи у живот, неће се ограничавати у упражњавању ове своје радње и ако у свему није одговорио прописима овога закона.

Чл. 2.

Нема никакве разлике између вароши и села у погледу упражњавања радњи по овоме закону.

Чл. 3.

Упражњавање више радњи у једно исто време, као и упражњавање једне радње на више места, дозвољено је.

Чл. 4.

Овим законом неће се мењати ни уколико одредбе закона о *ћумруцима*, *порези* и *поштама*, које се односе на какво ограничење у појединим радњама.

Чл. 5.

Свако лице, било мушко или женско, које по закону грађанском може располагати својим имањем, има право сваку радњу по одредбама овога закона радити, ако му то судском пресудом за време или за свагда није забрањено.

Непунолетни и суманути, могу по саизволењу татора или старатеља, а по одобрењу суда преко заступника сваку радњу сходно овом закону радити.

Чл. 6.

Правна лица могу радити сваку радњу по одредбама овог закона, преко нарочитих заступника.

Страна правна лица могу упражњавати каку радњу у Србији само по дозволи министра народне привреде, ако међу тим није у овом погледу друкчије уговорено државним уговорима.

Страна осигуравајућа друштва, која хоће у земљи да осигурања врше, морају тога ради добити нарочиту дозволу од министра народне привреде, ако међу тим у овом погледу није друкчије уговорено државним уговорима. Добивена дозвола може се одузети без излагања узрока за што се она одузима.

Чл. 7.

Постојећа закона ограничења чиновника, пензионера, свештеника, учитеља, и војника односно упражњавања радњи остају и даље у сили.

Чл. 8.

Под одредбе овога закона не спадају ове радње.

1. Земљорад са свима својим гранама и споредним радњама, са њим тесно скопчаним које се односе на прераду сирових земљоделских производа, као: пециво ракије, сушење шљива, млевење брашна итд.

2. Риболов;

3. Радње кућевне индустрије као: ткање, плетење, везење, шивење, предење, итд.

па и онда кад се ови послови раде помоћу чланова породице по поруџбини за другога, но без отвореног дућана или фирме;

- 4, Надничарска и покућарска радња;
- 5, Радња правобранилачка,
- 6, Занатлијске радње при државним занатлијским и другим школама и у војсци;
- 7, Учитељска, васпитничка, и књижевничка радња;
- 8, Друштвена предузећа за саобраћај на суву и води, кредитни новчани заводи, и у опште удеоничарска друштва.
- 9, Радња лекарска хирургијска продаја лекова, бабичлук отварање и држање завода за лечење.

Одредбе овога закона односиће се на рударство, осигуравајућа друштва продају лутријских лозова и сточарство само у толико у колико се изрично што о њима наређује.

Чл. 9.

Да ли која радња спада под одредбе овог закона или не спада, у сумњивим случајевима решава Министар народне привреде по споразуму са трговачко-занатлијским одбором.

ДЕО II.

О сталним радњама

I. Опште одредбе.

Чл. 10.

Ко жели самостално да упражњава какву сталну радњу, мора се тога ради писмено пријавити општинској власти места, где намерава радити изложивши у томе писмену: своје име и презиме, одкуда је родом, је ли ту радњу како и где учио и радио, како је мисли радити и под каквим називом.

Општина ће за три дана од дана пријема потврдити пријем ове пријаве.

Чл. 11.

Ко без дозволе полицијске власти упражњава какву радњу, за коју је потребна нарочита полицијска дозвола, надлежна по-

Лука Ћеловић
БЕОГРАД
Luka Čelović
BEOGRAD

лицийска власт одма забраниће му такву радњу.

II. Одредбе о нарочитим дозволама.

1. *Радионице, које потребују нарочите дозволе.*

Чл. 12.

За подигнуће радијоница, које према месту на коме су, према раду који ће се у њима радити могу бити штетне по здравље мир и спокојство околних грађана, мора се добити нарочита дозвола од местне полицијске власти.

Оваке су радијонице фабрике барута, динамита, палидрвца и у опште лако запаљивих материја, фабрике и зграде за чување гаса, радијонице за дестилацију петролеја производњу катрана од боровине мрког и каменог угља и кокса, ако су подигнуте ван места одакле се материјали за то ваде; фабрике стакла, кречане, цигљане, топијонице метала, осим оних у којима се метал топи у мањим судовима за употребу у појединим занатима, ковачнице, фабрике хемикалија; радијонице за производњу фирниса, воштеног платна, штирка, осим штирка од кромшира, туткала, сагоревање, сушење, белење, и кување костију, прерада длаке животињске за разну употребу, прерада прева за жице и опуту, сапунџинице, топијонице лоја, кланице табане, фабрике вештачког ђубрета, сушионице меља, топијонице смоле и асфалта, ако су подигнуте ван места одакле се материјали за то воде, фабрика артије од сламе, бране за употребу текуће воде у радијоницама.

Ка побројаним радњама у овом §-у могу се додати по потреби и друге, које у овај ред долазе, или из реда њиховог могу се неке и избрисати, но у оба случаја то ће се извршити законодавним путем.

Чл. 13.

К молби за подигнуће какве од поменутих радијоница, молиоц додаће нацрт и опис исте, полицијска власт за тим обја-

виће једанпут у званичним новинама у одељку за огласе ову тражњу и позвати свакога који би што имао да примети противу такве радијонице, да јој се у року од дана огласа у новинама па за 14 дана пријави са приметбама.

Чл. 14.

Ако нико ништа не примети противу подигнућа такве радијонице, полицијска власт на основу постојећих законских, санитетских, полицијских и грађевинских прописа, сама испитаће да ли радијоница неће бити опасна штетна и узнемиравајућа за публику.

На основу оваквог свршеног испита, она ће или забранити подигнуће такве радијонице или ће одобрити, но у таком случају прописаће и услове под којима ту дозволу даје. Решење издаће се молиоцу написмено са побудама било да се одобрава, било да се забрањује радијоница.

Чл. 15.

Ако когод поднесе какве приметбе противу подигнућа радијонице, па би ове биле приватно правне природе, полицијска власт упутиће таквог грађанском суду, но она неће у таком случају чекати при доношењу овога решења о радијоници на исход спора пред грађанским судом.

Остали наводи противу радијонице расправиће се са партајама, и пошто полицијска власт узме све у обзир према чл. 14 издаће решење своје и молиоцу и жалиоцу.

Чл. 16.

Противу решења полицијске власти има места жалби код министра народне привреде у року од четрнајест дана од дана пријема решења.

Решење министра народне привреде издаће се обема странама са побудама.

Чл. 17.

Трошкове, који постану услед спора, плаћа она страна која је изазвала неуместан

спор. Све пак остале трошкове, ван спора, платиће оснивач радијонице.

У решењу, које се изда о оснивању радијонице назначиће се и ко има да плати трошкове.

Чл. 18.

При подизању брана за употребу текуће воде у радијоницама, поред прописа 13 и 17 важе и остали закони прописи о томе.

Онде где постоје јавне кланице у довољном обиму дотичне општине може решењем својим забранити постојеће приватне кланице као и подизање нових.

Чл. 19.

Сваки који у својој радњи хоће да се служи парним казаном покретним или непокретним мора за то прибавити дозволу полицијске власти.

Уз своју молбу додаће нужне цртеже и описе.

При решавању по молби поднешеној, полицијска власт, с обзиром на постојеће законе прописе грађевинске, санитетске и у опште полицијске или ће са свим забранити употребу парног казана или ће је безусловно одобрити или пак под одређеним условима.

По датој дозволи, пре него почне радити парни казан, има се извидети, јесу ли извршени прописани услови у датој дозволи. Ко се почне служити парним казаном пре него се овај преглед изврши казниће се по чл. 141.

Противу решења полицијске власти може се жалити министру нар. привреде. (Чл. 16).

Чл. 20.

Дозвола за оснивање радионице по чл. 12 и 19. има дотле силе и важности, докле се никакве измене не догоде у смотрењу места на коме су. Ако се место радијонице промени, поступиће се по прописима чл. 13. до 20. Иста је дозвола нужна и кад се важна измена хоће да изврши у

уређењу радијонице на месту на коме је. При давању овакве дозволе полицијска власт не мора поступити по одредби чл. 13, ако је уверена да измене у уређењу радијонице неће бити скопчано са новим опасностима за грађане или штети за околне земље.

Одредбе овога члана односе се и на оне радијонице (чл. 12 и 19.), које затече овај закон кад у живот ступи.

Чл. 21.

Приватној жалби противу једне радијонице, која је већ добила дозволу власти, има места у томе смислу, да се измену уређења радијонице која су штетна за оближње суседно земљиште, а ако то није могуће онда да се накнади штета која отуда произилази, никако пак не може се тражити да се радијоница затвори.

Чл. 22.

Оспивање радијоница, у којима је радња скопчана са великом лупом и праском, ако према чл. 12 до 20 није нужно нарочито одобрење, пријавиће се само местној полицијској власти. У таком случају ако је радијоница близу цркве, школе, болнице или других јавних зграда, полицијска власт обратиће се за упутство министру народне привреде хоће ли забранити радијоницу или дозволити је под извесним условима.

2. Радње које потребују нарочите дозволе.

Чл. 23.

Предузимачи забавних представа морају за своју радњу имати нарочите дозволе од надлежне општинске власти. Ова им се неће дати ако општина има уверења да у њима нема сигурности и поверења у погледу моралном вештачком и финансијском.

Чл. 24.

Ко у својој згради даје сам или другоме дозвољава јавне преставе у певању, музици, декламаторским и позоришним пре-

ставама, мора за то имати нарочите дозволе надлежне општинске власти, без обзира на то ако такав већ има дозволе на ту радњу као предузимач.

Дозвола се неће дати у случају:

1, Ако постоји уверење, да ће преставе бити противне закону и захтевима морала;

2, Ако полицијским прописима не одговара локал према свом положају и простору;

3, Ако према величини општине, има већ довољно предузимача који за такве преставе имају дозволе.

Кад овај закон ступи у живот, из разлога под бр. 1, може се ома одузети дозвола лицима, која им је већ дата на такве преставе.

Чл. 25.

Који даје од куће до куће по улицама или пијацама музичке и друге забавне преставе, мора на то имати дозволе (чл. 24).

Чл. 26.

Који жели да даје наставу у игрању, гимнастици, и пливању, као и да држи купатила, мора за ту радњу имати дозволу надлежне општинске власти. Ова дозвола неће му се дати, ако постоје узроци сумњи да неће давати довољне сигурности у овој радњи.

То исто вреди и за оне, који продају изношене хаљине, преобуке и постеље употребљиване.

Почетак оваких радњи мора се предходно пријавити местној општинској власти.

Чл. 27.

Радње, које служе за олакшање местног саобраћаја средством кола, чамаца, коња и других преносних средстава као и амалска радња, подлеже прописима и одредбама које у томе погледу издају местне полицајске власти.

Чл. 28.

Противу решења општинске власти у случајевима чл. 23 до 28 има места жалби код министра народне привреде (чл. 16).

Ш. Обим употреба и губитак права на радње.

Чл. 29.

Сваки, који самостално упражњава какву сталну радњу по одредбама овога закона, може у истој употребљавати помоћнике калфе и у опште раднике без икаква ограничења што се броја тиче. Он може и ученике на науку примати у истој радњи, у колико то прописи овог закона дозвољавају.

У избору радника и помоћника нема никаквог ограничења осим оног које овај закон прописује.

Чл. 30.

Који има права да самостално упражњава какву сталну радњу, има права да исту упражњава и ван своје општине у земљи.

Који нема радијоницу удешену за сталан рад и који у истој редовно или у одређено време не ради, тај не може упражњавати самосталну радњу.

Чл. 31.

Производи који се не могу торбарски продавати, не могу се продавати ни у границама општине од куће до куће, на улицама и на пијацама, осим вина и пива у бурадма и флашама.

Местна полицијска власт према нарочитој потреби може привремено дозволити крчмење спиритуозних пића.

Чл. 32.

Местна општинска власт може одлучити и министар народне привреде на основу ове одлуке може наредити, да лица, која у општини стално живе и стално занимање имају, морају тражити и добити нарочиту дозволу, да могу у својој општини, по улицама, пијацама, јавним местима и од куће до куће а без нарочите поручбине продавати производе, или ове куповати за даљу препродају од лица која нису трговци, од

лица која исте производе, или који се продају ван отворених продавница.

Ове одредбе могу се распрострети на извесне категорије производа.

При давању, одузимању оваких дозвола или забрани оваких радњи важе одредбе чл. 47, 48 и 49.

Чл. 33.

Који по улицама, пијацама и осталим јавним местима жели да продаје или продаи изложе штампане списе и слике, мора имати за то нарочито полицијске писмене дозволе, коју ће са собом носити.

За дозволу или забрану овакве радње важе одредбе чл. 47, 48. Није потребна полицијска дозвола за јавно растурање изборних листа и списа ради избора за народну скупштину и то у времену од почетка па до завршетка избора по званичном прогласу.

Чл. 34.

Који има права на какву сталну радњу, има права да сам лично или среством изасланика изван своје општине прима поручбине на своје производе и да купује материјал за своју радњу.

Купљени материјали за радњу морају се однеи на место свога определења за даљу прераду.

Ради прибирања поручбина на производе дозвољено је собом носити само мустре и пробе од истих. Но од овог наређења може се законодавним путем изузеће учинити код производа, који према своме малом обиму велику вредност представљају, и који се могу собом носити и нудити на продају но само онима, који с њима тргују и даље их препродају.

Куповање производа за даљу прераду у радњи може се чинити само код трговца или код њиних производача или из јавних продавница.

Чл. 35.

Који према чл. 34 тачки 1 и 2 тражи поручбине за своје производе или купује

их за прераду у својој радњи мора имати писмену дозволу своје општинске власти. Ова дозвола издаје се на целу годину и важи за целу земљу. У овој дозволи назначиће се име онога коме се даје или име лица и фирме у чијој служби стоји и ближи опис саме радње.

Имаоц овакве дозволе мора исту свуда са собом носити, на захтев власти свуда је показати, а ако то не буде у стању учинити, забраниће му се даљи рад докле исту не прибави.

Ова дозвола неће се дати ономе код кога постоје околности предвиђене у чл. 47. тач. 1 до 4, а осим тога неће му се дати дозвола само у случају предвиђеном у чл. 47 тач. 2.

Ову дозволу може и одузети власт која ју је издала у случају, да је постојала која од околности чл. 47 тач. 1 до 4, па власт за то није знала, или ако је која од околности наступила после издате дозволе, или ако је поступљено противу одредбе чл. 34.

У оваким случајевима поступаће се по одредбама чл. одељ. 1.

Овакву дозволу не потребују они, који су је већ стекли према закљученим трговачким уговорима, но за њих важе прописи који важе за Српске држављане у смотрењу обвезе да ту дозволу морају са собом носити, у смотрењу последица ако не испуне ову обвезу, као и у смотрењу околности под којима се она одузима или никако не даје.

Чл. 36.

Који има права на сталну радњу може то право упражњавати средством заступника, али овај мора испунити све законе прописе који постоје за таку радњу.

Чл. 37.

По смрти сопственика радње, за рачун његове удовице док се не преуда или за рачун младолетне деце може се радња и даље водити средством заступника који је

испунио пропис чл. 36, ако међу тим не постоје за какву радњу још нарочита каква закона наређења.

Чл. 38.

При давању дозволе на оснивање радијонице по чл. 12 и 19, или упражњавање радње по чл. 23 и 24 према околности може власт, која дозволу даје, одредити и време за које радијоница мора, се подићи или радња одпочети, у противном случају дозвола дата престаће важити. Ако време у дозволи није одређено, онда дата дозвола престаје важити, ако за годину дана није од ње употреба учињена.

Продужење рока надлежна власт може дати, ако важни узроци томе на путу не стоје.

Ако сопственик такве дозволе за три године своју радњу неупражњава, а није добио за то продужење рока, дата дозвола губи важност.

За радијонице по чл. 12 тражено продужење рока не може се не дати, ако, у случају спора због наслеђа или стецшта, или услед елементарних догађаја не би било могуће сопственику радијонице радњу одпочети без осетне штете и губитка.

При продужавању оваких рокова поступаће се као и при давању дозволе за оснивање радијоница.

Чл. 39.

Онима, који имају дозволе на радње пре овога закона, могу се продужавати рокови по чл. 38, на ово продужење има се рачунати од дана ступања у живот овог закона.

Чл. 40.

Услед очигледних опасности за публику, виша управна власт може забрацити у свако доба сваку радњу. Но у таком случају сопственику радње накнадиће се доказана претрпљена штета.

Противу овакве забране има места жалби код министра народне привреде; а накнада штете тражиће се судским путем.

Чл. 41.

Одредбе чл. 40 имају важности и за радње које се затеку кад овај закон ступи у живот; али се при том неће накнађивати штета која постане услед забране, ако је у раније датој дозволи изрично напоменуто да се неће штета накнађивати ако се радња забрани.

Ш. ДЕО.

О несталним радњама (торбарешће).

Чл. 42.

Који жели да, ван, граница своје општине, а без сталног настањена и без добивене претходне поручбине.

1, Еспапе продаје,

2, поручбине прима, или еспапе купује од оних који нису трговци, или на месту ван јавних продавница у цјели да их даље продаје;

3, нуди своје занатске услуге,

4, музичке, позоришне и друге забавне преставе даје, код којих виши интереси вештине и науке не превлађују.

Такав мора при себи имати путну исправу своје општинске власти, којим се дозвољава таква радња у колико није потребно за случајеве под 2, да има нарочиту писмену дозволу по чл. 34.

Чл. 43.

Ограничења, која важе за продају еспапа сталних радњи, важе и за продају истих торбарским начином.

Забрањено је торбарским начином продавати:

1, Спиритуозна пића, у колико то не буде у особитим приликама привремено дозвољено од местне полицијске власти;

2, Изношене хаљине, изношене преобуке, употребљиване постеље, и јастуке, перину, човечију косу, одпадке од свиле, вуне памука и лана;

3, Златне и сребрне ствари и наките цешне сатове;

4, Карте за играње;

5, Државне и остале папире од вредности, лутријске лозове, и промесе лутријских лозова;

6, Лако запаљиве материје, барут и динамит;

7, Минералне и друге лако запаљиве зејтине, нарочито петролеум и шпиритус;

8, Оружје;

9, Отровне ствари, лекове;

10, Штампане списе и слике у колико су ове у стању да у моралном и религиозном погледу изазову незадовољство и негодовање, или које се разносе и продају са обећањем извесних премија и добитака.

Који штампане списе и слике жели да продаје торбарским начином мора списак истих ствари својој надлежној полицијској власти показати и од ње дозволу добити да их сме продавати. Дозвола се неће дати, ако су слике и списи горепоменутог садржаја. Сопственик мора уза се носити списак списка и слика и на захтев надлежних власти или чиновника показати га, па ако не буде у стању да то учини забраниће му се радња докле такав одобрени списак не добије.

Чл. 44.

Из обзира на јавну сигурност и ради обезбеђења противу заразних болести може законодавно тело својим решењем, а у хитним случајевима и министар унутрашњих дела у договору са министром народне привреде наредбом својом наредити, да се у целој земљи или појединим окрузима за извесно време забрањује упражњавање торбарским начином и других радњи осим оних, поменутих у чл. 43. Забрана се мора првој народној скупштини саопштити. Ако

народна скупштина исту не одобри, омаће се забрана дићи.

Министар народне привреде може забранити или ограничити разашивање паствува од стране приватних лица ради пуштања на кобиле.

Чл. 45.

Забрањено је торбарским начином продавати еснапе сретвом лутрије.

Чл. 46.

Странцима је забрањено торбарее у Србији.

Чл. 47.

Путна исправа за дозволу радње торбарским начином неће се дати:

- 1, Ако је молијоц заражен каквом гадном болешћу или је њоме нагрђен;
- 2, Ако је под полицијским надзором;
- 3, Ако је био осуђен на затвор најмање три месеца због користољубља, због повреде туђе својине, због неморалног дела, због напада на живот и здравље људи, због наљевине, због дела противу одредаба ради јавне безбедности и заразних болести;
- 4, Ако је познат као нерадник, скитница пијаница и т. д.
- 5, Ако се нађе, да је у једној општини издато већ довољно путних исправа за случајеве чл. 42. тач. 4.
- 6, Ако молијоц није пунољетан;
- 7, Ако је глув, нем или суманут.

Чл. 48.

Осим тога неће се дати путна исправа за дозволу радње торбарским начином:

- 1, Ако молијоц у земљи нема нигде сталног пребивања;
- 2, Ако је био кажњен у току последње три године због престопа одредаба које су прописане за торбарске радње.

Чл. 49.

Дата путна исправа може се одузети ако се покаже да је постојала једна од

предпоставки чл. 47 и 48 за време кад је дозвола издата, па власт за то није знала, или се пак сазна за њу пошто је дозвола издата.

Чл. 50.

Непотребује путне исправе за вршење радње торбарским начином:

1, Који продаје производе свога земљорада, шумарства, воћарства, повртарства живинарства, пчеларства, риболова и лова животиња.

2, Који продаје производе собом производне, и који се износе ради продаје на недељним трговима, или који нуди своју радну услугу онди гди је то обичај.

3, Који собом произведене производе водом довози па те продаје из чамце или скеле онде где је то обичај.

4, Који приликом светковина, војних вежбања или других ванредних прилика по дозволи местне полицајске власти продаје извесне производе.

Местна општинска власт може ову дозволу по потреби проширити за време и на друге производе који служе за општи потрошак.

Чл. 51.

У случајевима чл. 50 тач. 1 до 3 може се радња забранити, ако постоје околности предвиђене у чл. 47 тач. 1 до 4.

Чл. 52.

Путна исправа издаје се најдаље за време једне календарске године.

Путна исправа издата за једну општину на радњу по чл. 42 тач. 4., важиће у другој општини, ако дотична општинска власт то дозволи и на истој карти исту запише.

У путној исправи биће лични опис онога коме се издаје и ближи опис радње. Формулар путне исправе прописаће министар народне привреде.

Чл. 53.

Који жели да упражњава радњу по чл. 42. тач. 4. од куће до куће, по улицама

и јавним местима, мора имати за то нарочите дозволе местне општинске власти.

Чл. 54.

На захтев местне власти или чиновника мора показати путну исправу сваки који торбари; а ако то не буде у стању обуставиће му се даља радња докле исправу не поднесе.

Који торбарским начином врши какву радњу не сме без нарочите дозволе улазити у куће механе, кафане и гостијонице ни дању ни ноћу.

Чл. 55.

Путна исправа неможе се на другога пренети.

Који за другога врши торбарску радњу има да испуни прописе овог закона.

Кад више лица у друштву раде радњу по чл. 42. тач. 4. по њиној жељи издаће им се општа путна исправа у којој ће се записати име свакога члана друштва. Ако се пак сваком поједином изда путна исправа то ће се у свакој приметити, да је сопственику радње дата дозвола да само у друштву радњу своју врши.

Позоришном друштву или друштву које даје забавне преставе издаће се путна исправа ако је добило дозволу на радњу по чл. 23.

Чл. 56.

Који врши радњу торбарским начином несме у истој држати децу испод 15 година, или децу која су обвезана да у школу иду.

ДЕО IV.

О саобраћају на дневним и недељним трговима.

Чл. 57.

На дневним и недељним трговима слободно је свакоме продавати и куповати.

Законодавном телу припада да реши, хоће ли се држављанима суседне државе

забранити продавати на дневним и недељним трговима у Србији са тога, што је српским држављанима забрањено продавати на страним трговима.

Чл. 58.

Кад почиње и кад се свршава дневни и недељни трг у коме месту одређује местна општинска власт.

Чл. 59.

Производи који се могу продавати на трговима јесу ови:

- 1, Сви земљоделски производи (сировине);
- 2, Стока;
- 3, Производи повртарства, воћарства, шумарства и риболова, пчеларства;
- 4, Производи споредних радњи које се врше поред земљоделског рада;
- 5, Сва средства за храну људску.

Општинска власт може да одреди, који још производи могу се на оваким трговима продавати.

Чл. 60.

На дневним и недељним трговима не могу се никакве друге таксе наплаћивати осим оних, које се наплаћују за место на коме се продаје и за зграде у којима се продаје. Разлике не може бити никакве у овом плаћању између домородаца и странаца.

Чл. 61.

Општинска власт у споразуму са местном полицијском влашћу може одредити поредак на тргу према местним потребама, нарочито пак на којим ће се местима и који производи продавати, који се производи могу носити од куће до куће као и време у које се могу продавати.

Чл. 62.

Закон о панађурима ни у колико се не мења овим законом.

ДЕО V.

Т а ж с е.

Чл. 63.

Лебари и пекари обвезани су да на видном месту у својим продавницама држе ценовник на којима ће бити означена цена и тежина производа које продају.

Ови ценовници биће снабдевени општинским печатом бесплатно.

Чл. 64.

Лебари и пекари обвезани су да у својим продавницама држе мере (ваге) са тековима, оверене влашћу, на којима се купци могу уверавати о тежини производа које купују.

Чл. 65.

Гостијоничари обвезани су да општинској власти поднесу ценовнике гостијоничке и да их држе обешене на угледу у собама путничким. Ови ценовници могу се мењати, али ове измене морају се одма доставити општинској власти као изнети на углед у гостијоничким собама. На жалбу путника противу наплаћених већих цена решаваће општински суд.

Чл. 66.

Местна полицијска власт у договору са општинском влашћу одредиће цену носачима и другим лицама, која своје услуге нуде по улицама, пијацама и гостијоницама. Исто тако одредиће цену кола, коња, чамаца и других преносних средстава, која се јавно на употребу стављају.

Чл. 67.

Исто тако местна полицијска власт у договору са општинском влашћу одредиће цену и оџачарима за чишћење оџака, и сакацима који воду у бурадма продају.

ДЕО VI.

I. О занатлијским еснафима.

Чл. 68.

Сви занатлијски еснафи у Србији, који су постојали по досадањем закону, остају и даље; но они се имају преустројити по одредбама овога закона у року од шест месеци од дана када овај закон ступи у живот.

Чл. 69.

Сви занатлије једнога места, који самостално раде један исти занат, дужни су образовати засебан еснаф. Но и занатлије од сродних заната дужни су образовати мешовити еснаф, ако ни у једном таквом занату нема довољно чланова, који би могли образовати засебан еснаф свога заната.

Да еснаф може постати нужно је најмање да има двадесет и пет занатлија од једнога заната или толико занатлија сродних заната у једноме месту.

Чл. 70.

Сви занатлије, који самостално раде један и исти занат у округу, могу образовати засебан еснаф за цео округ. То исто вреди и за занатлије сродних заната у једном округу.

Но ниједан еснаф не може се распрострети ван границе свога округа, ако нема за то нарочите дозволе од Министра народне привреде.

Чл. 71.

Задатак је еснафима:

- 1, Да негују дух заједнице и узајмности и да учвршћују осећање узајамног поштовања међу члановима еснафа;
- 2, Да подржавају правилне односе између мајстора и помоћника, да се брину о пребивалишту помоћничком где се то потребно покаже, и о наласку рада за исте;
- 3, Да се старају о техничком, занатлијском и моралном образовању ученика;

4. Да расправљају спорове између чланова еснафа и њиних ученика (чл. 107) део

Чл. 72.

Еснафи имају право у интересу своих чланова и свога заната :

1, Да оснивају стручне занатлијске школе и њима да рукују под надзором министра народне привреде;

2, Да предузимају нужне мере за оснивање установа ради техничког образовања својих мајстора и помоћника;

3, Да наређују мајсторске и помоћничке испите и да издају сведочбе о показаној способности;

4, Да одређују општи поредак у радњама у интересу радњи својих чланова;

5, Да оснивају касе за потпомагање чланова еснафа, њиних фамилија, њиних помоћника и ученика у случајевима болести, смрти, онеспособљења за рад и других потреба;

6, Да наименују изборни суд у споровима (чл. 197 одељ. 2) између мајстора и њиних помоћника.

Чл. 73.

Сваки еснаф треба да има своје име, којим ће се разликовати од свију других еснафа у месту.

Чл. 74.

Задатци еснафа, управа његова, као и правни односи међу његовим члановима, у колико то није овим законом учињено, одређиће се у статутима еснафским.

Статути еснафски морају у себи садржавати одредбе :

1, О имању, седишту и обиму еснафа;

2, О задатцима еснафа, као и о трајним мерама за постигнуће и остварење ових задатака; нарочито пак имају се уредити ови односи који се тичу ученика занатских :

а, време трајања обучавања у занату, као и све форме и услови под којима мајстор прима ученика на занат;

б, Контрола еснафска о извршењу одредаба чл. 106, 113, 114.

в, Обвеза мајстора да њени ученици посећују занатлијске школе;

г, Време трајања учења, произвођење за помоћника и сведочба о свршеном учењу;

д, образовање изборног суда и поступак при решавању спорова по чл. 71 тач. 4.

3, О праву и дужностима чланова еснафа, нарочито о улозима које ови плаћати имају и о сразмери по којој се исти плаћају;

4, О казнима противу оних, који не врше прописе статута;

5, О образовању управе, обиму њених права и њеном поступку;

6, О саставу и сазиву скупштине еснафских чланова, о праву гласања на истој и о доношењу вредних закључака;

7, О оверовлењу скупштинских и управних закључака;

8, О измени статута;

9, О употреби и руковању са имаовином еснафском и о полагању годишњег рачуна.

У статуту не сме бити никакве одредбе, која се не би слагала са задатцима еснафским по овом закону.

Одредбе о установама ради остварења задатака по чл. 72 тач. 456 не смеју се одређивати у статуту еснафском.

Министар народне привреде израдиће угледни статут за образовање еснафа по овом закону и предати га занатлијама на употребу.

Чл. 75.

Еснафски статут мора се поднети на одобрење министру народне привреде и то преко надлежног окружног начелства.

Статут неће се одобрити:

1, Ако неодговара прописима закона;

2, Ако нису осигурана средством, за постигнуће еснафских циљли (чл. 71.) установама предвиђеним у статуту;

3, Ако еснаф, који је образован за цео округ, није за то добио нарочиту дозволу.

4, Ако у месту већ постоји еснаф од истог заната;

У решењу навешће се узроци са којих се не одобрава статут. Противу решења има места жалби државном савету. (Чл. 16).

Измене у статутима подлеже одобрењу на исти начин.

Чл. 76.

Ако се хоће у еснафу да заведе која од установа чл. 72 тач. 4, 5, 6, онда то ће се учинити нарочитим статутом. И ови статуту подносиће се на одобрење Министру народне привреде. Но пре него се овакви статуту одобре, саслушаће се о томе мњење местне општинске власти. Статуту, према околностима могу се и не одобрити, но у решењу навешће се узроци због којих се не одобравају. Противу решења има места жалби државном савету у року од четрнајест дана. Измене у оваквим статутима подлеже одобрењу на исти начин.

Чл. 77.

Еснаф може на своје име прибављати права својине на непокретности, примати на се обвезе, тужити и бити тужен. За све обвезе еснафа јемчи само еснафско имање.

Чл. 78.

Члан еснафа може постати само онај мајстор, који самостално ради занат или је деловођа у већем каком занату у месту или округу где еснаф тога заната постои. Друга лица могу постати само почесни чланови еснафа.

Пријем у еснаф може зависити и од полагања предходног испита, но у таком случају има се у статуту одредити начин и обим овог испита; но у сваком случају

испитом има да се покаже само способност у обичном раду у занату.

Ако је пријем у еснаф зависан од броја година проведених у ученичком и помоћничком раду или пак од полагања испита, онда могу се изузетци од оваког правила учинити само онда, ако је то предвиђено у еснафском статуту.

Који је једанпут положио испит у еснафу свога заната по прописима статута, тај се не може више подвргавати испиту кад тражи пријем у другом еснафу истога заната.

Никоме неможе се забранити да постане чланом еснафа, који испуни све прописе закона и статута о пријему у еснаф.

Не могу бити примљени за чланове еснафа они који не уживају грађанска права и они, који не могу да располажу имањем услед судскога решења. Из истих узрока члан једног еснафа престаје бити члан у еснафу, са губитком права на део еснафског имања и учешћа у установама које је еснаф на основу статута установио.

Сва права еснафских чланова, осим права гласања и почасних права, могу уживати и удовице чланова еснафских дотле, докле продужавају исту радњу и докле испуњавају обавезе прописане. Ближе одредбе у овом погледу прописале се у статуту.

Чл. 79.

Помоћници чланова еснафских имаће приступа на скупштинама еснафским и учешћа у управи еснафској само у толико, у колико је то статутом одређено. Но свагда им је дозвољен приступ на испитима помоћничким, као и при оснивању и у управи оних установа које се ради њих установљавају и у које они улоге плаћају или у којима имају да приме на се извесне дужности.

Чл. 80.

Члановима еснафа не може еснаф наметнути никакве радове, који се не слажу са задатцима еснафа.

Осим задатака, који су прописани статутом и законом као и осим трошкова за потребе еснафске управе ни за каку другу цијел не могу се нагонити чланови еснафа и њини помоћници да дају новчане прилоге, нити се имаће еснафа може на што друго употребљавати.

Новчани прилози као и приходи од казни на основу статута еснафског или споредних статута могу се на предлог управе еснафске, покупити и наплатити судским путем или силом, среством органа општинског, који општинску порезу наплаћује.

Чл. 81.

О примању и издавању оних каса, које су постале по чл. 72. тач. 5. водиће се одвојен засебан рачун. Исто тако имањем тих каса засебно управљаће се од имања еснафског. Повериоци тих каса имају права наплате само из тог имања.

Мајстори, који за своје помоћнике и ученике полажу новчане улоге за овакве касе, имају право да ове плаћене улоге одбију од њине следеће зараде.

Право на помоћ из ових каса не може се на другога пренети, нити заложити нити узаптити.

Помоћници, који дају улоге једној каси, не могу се принудити по чл. да такве улоге дају и другој каси.

Помоћници, који већ улажу у коју касу, не могу бити принуђени да улажу и у таку исту касу који је еснаф основао.

Чл. 82.

За оснивање изборног суда по чл. 72. тач. 6. важе следеће одредбе:

1, Изборни суд састоји се из председника и два члана. Један члан изборног суда треба да је члан еснафа а други помоћник у занату тога еснафа. Првога бира скупштина еснафска а другога бирају помоћници еснафских чланова. Председника бира местни општински суд између чланова еснафа.

2, Ко се неби примио ових избора, принудиће га на то општински суд дисциплинарном казни.

3, Противу пресуде изборног суда има места жалби грађанском суду према члану 107. тач. 2.

Међу тим пресуда изборног суда извршена је у споровима на основу чл. 71. тач. 4. и чл. 72. тач. 6. између мајстора и њдних помоћника и ученика. Пресуду извршиће полицијска власт по прописима судског поступка.

Чл. 83.

Управа еснафа састоји се из једног или више лица коју бирају чланови еснафа (чл. 74. тач. 5). Избором руководи сама управа. Само избор прве управе кад еснаф постане или онда кад ове нема, извршиће се под руководством једнога члана општинског суда.

Управа је обвезана да о сваком избору као и о свакој измени у управи известити местну полицајску власт у року од седам дана пославши јој уз то и протокол свршеног избора.

Управа заступа еснаф у свима правним и неправним односима као и у свима приликама, у којима је по закону потребно засебно пуномоћство. Но статутом може се наредити да један или више чланова управе заступају еснаф с поља.

Избор управе оверава местна полицијска власт и то оверење довољна је потврда при заступању еснафа у правним односима од стране те управе

Чл. 84.

Сви еснафи, који постоје у једном округу, могу изабрати један општи еснафски одбор са задатком да заступа опште интересе свију еснафа у округу. Осим тога овом одбору могу еснафи уступити и своја права и дужности осим оних, које се односе на имање еснафа.

Овај општи одбор образоваће се на основу статута, који ће прописати сви есна-

фи на скупштини еснафској. И ове статуте одобрава Министар народне привреде. Ако се статут не одобри навешће се у решењу узроци за што нису одобрени. Противу решења има места жалби државном савету у року од четрнајест дана. Измене у статуту подлеже истим одредбама.

Чл. 85.

Министар народне привреде води надзор над свима еснафима средством окружних и среских полицијских власти.

Полицијске местне власти могу опоменом и примерним казнима принудити управу еснафа, поједине чланове и помоћнике његове да врше прописе еснафске, у колико ови имају учешћа у пословима еснафа.

Оне расправљају спорове о пријему чланова у еснаф, о избору еснафске управе, као и о правима и дужностима чланова ове управе.

Оне имају право да свога изасланика пошаљу да присуствује испиту еснафском. Оне сазивају скупштину еснафску и њу руководе, кад управа еснафа неће то да уради.

О измени статута еснафских и споредних статута (чл. 76) може се донети закључак у еснафској скупштини само у присуству једнога чиновника местне полицијске власти.

Противу наредаба и решења полицијске власти има места жалби министру народне привреде у року од четрнајест дана.

Ове одредбе односе се и на надзор над општим еснафским одбором, који заступа опште интересе свију еснафа у округу.

Чл. 86.

Еснафи једнога округа или из више округа могу основати међусобни савез ради заједничког остварења еснафских задатака и еснафских интереса.

Приступ једног еснафа у овај савез, бива одлуком скупштине свију еснафа тога савеза.

Чл. 87.

Савез еснафа мора имати свој статут, који ће у себи садржавати:

- 1, Име савеза, цјел и простор који обухвата;
- 2, Услове пријема и иступања из савеза;
- 3, Избор, седиште и права управе;
- 4, Величину приреза на издатке савеза;
- 5, Услове под којима се статут савеза може мењати;
- 6, Услове под којима савез може престати.

Статут не сме садржавати у себи ни једну одредбу која би била противна законим наредбама и законим цјелима савеза.

Чл. 88.

Статут савеза еснафа поднеће се на потврду Министру народне привреде.

Статут неће се одобрити:

- 1, Ако се цјели савеза простиру ван граница закона;
- 2, Ако статут савеза не одговара прописима закона;
- 3, Ако број еснафа у савезу није довољан за постигнуће цјели савеза.

Противу решења има места жалби државном савету у року од четрнајест дана.

Измене статута подлеже истим одредбама.

Чл. 89.

У Јануару сваке године управа савеза еснафа поднеће Министру народне привреде преко окружног начелства списак оних еснафа који припадају савезу.

Измене у управи савеза достављају се до знања местној полицијској власти, а тако исто и промене места управе. Ако се управа премешта из места једног округа у место другог округа, онда ће се и једна и друга полицијска власт о томе поставити у знање.

Чл. 90.

Скуп управе савеза и скупштина савеза може се држати само у месту округа докле се савез распростире.

Ови скупови доставиће се до знања местној полицијској власти на седам дана раније са назначењем дневнога рада.

Полицијска власт има право да забрани скуп:

1, Ако дневни ред садржи таква питања, која се не слажу са цјелима савеза;

2, Да пошље свога заступника на скуп. Изасланик затвориће и распустиће одма скуп ако се већа о предлозима који не одговарају цјелима савеза, или ако се изнесу предлози који драже на казнима дела.

Чл. 91.

Управа савеза дужна је подносити министру народне привреде преко надлежног начелства годишњи извештај о стању савеза и заната у савезу а може и сходне предлоге чинити му.

Исто тако на захтев подносиће му и своје мњење о појединим занатским питањима.

Чл. 92.

Савез еснафа престаје:

1, Ако се измене у статуту не изврше у одређеном року, усљед решења по чл. 88 тач. 1 и 2.

2, Ако се поступи противу одредаба чл. 90.

3, Ако управа савеза учини што противу закона што би јавно благостање доводило у опасност, или ако би радио на остварењу цјели које нису законом дозвољене.

О престанку савеза решава Министар народне привреде.

Противу решења има места жалби државном савету у року од четрнајест дана.

**II. Еснафи трговачки, механџијска, кафеџијска
и касапска друштва.**

Чл. 93.

Трговачки еснафи у Србији који су до сада постојали по закону, а тако исто и механџијска, кафеџијска и касапска друштва, могу и даље постојати ако о томе донесу пуноважан закључак на скупу; но морају се у року од шест месеци саобразити прописима овога закона.

О престанку трговачког еснафа или друштва донеће се закључак на скупу чланова или друштва; закључак је пуноважан ако две трећине чланова за престанак гласају. Овај закључак доставиће се Министру народне привреде преко окружног начелства.

Чл. 94.

Ако се реши да трговачки еснаф или друштво престане, предходно из имања еснафског или друштвеног, пошто се претвори у новац, подмириће се дугови и све остале обвезе еснафа или друштва. Из имања, које претече преко измирења дугова и обвеза, поделиће се међу живе чланове еснафа или друштва само онолико, колико је који уложио за време свога чланства, а остатак предаће се местној општини на општинске цјели. О спору, који би се по овоме изродио између општине и еснафа решаваће Министар народне привреде.

ДЕО VII.

**О занатлијским радницима
(помоћницима, ученицима
и фабричким радницима).**

I. Опште одредбе.

Чл. 95.

Односи између самосталних занатлија и занатлијских радника уређиваће се међусобним слободним уговором.

У недељне и празничне дане не могу занатлије принуђавати своје раднике на рад. Но они радови који се по природи својој

не могу одлагати нити прекидати не долазе под ову одредбу.

Чл. 96.

Занатлије, који не уживају грађанска права, за сво време докле су лишени тих права не могу примати на науку ученике испод осамнајест година. Који противно томе поступи одузеће му се радници полицијском влашћу.

Чл. 97.

Радници испод двадесет и једне године не могу се примати у радње ако немају раднички буквар. При ступању у рад, мајстор одузеће тај буквар и чуваће га, на захтев власти показивати и при отпуштању радника вратити му га.

Чл. 98.

Раднички буквар издаће раднику она полицијска власт, у подручију које је радник последњи пут стално пребивао и то бесплатно и без наплате такса. Издавање буквара бива по саизволењу родитеља; ако се ова дозвола од родитеља не може прибавити или ако је родитељи не даду без довољних правдајућих узрока а на штету радника, то ће местна општинска власт у овом случају заменити родитељску дозволу. Пре него се изда раднику раднички буквар прибавиће се уверење, да радник није више обвезан да учи основне школе и да му до тада није издаван раднички буквар.

Чл. 99.

Кад буде раднички буквар са свим исписан или неупотребљив или кад се изгуби или уништи, то ће се на место њега издати раднику други. Овај други буквар издаће раднику она полицијска власт, у подручију које је радник последњи пут стално пребивао. На сасвим исписаном или неупотребљивом буквару назначиће полицијска власт на крају да је више неупотребљив.

При издавању новогa буквара на место неупотребљивог, изгубљеног, или уништеног назначиће се то у новом буквару и за исти наплатити таксу од 0·50 д.

Чл. 100.

У радничком буквару назначиће се име и презиме радника, место, година и дан рођења, име и презиме родитеља, па ће га за тим радник потписати и полицијска власт потврдити.

Полицијска власт водиће нарочиту књигу о оваквим радницима, коју ће прописати Министар народне привреде.

Чл. 101.

Кад радник ступи у радњу, мајстор записује у буквару на одређеном месту дан ступања у радњу и начин занимања радничког, а при изласку из радње дан изласка и последње занимање радничко, па ће се по том потписати мајстор. Никаква даља приметба не сме се записивати у буквару, који би повољно или невољно оцењивала радника.

У буквару сме се писати само мастилом.

Чл. 102.

Ако раднички буквар у рукама мајсторовим постане неупотребљив, или се изгуби или уништи, или ако у њему буде мајстор уписивао не дозвољене приметбе, или ако мајстор без оправдајућих узрока неће буквар да изда, онда ће се раднику издати нов буквар на трошак мајсторов.

Радник може тужити мајстора за накнаду штете, ако му овај на време не врати буквар, или ако у њему није све уписао што треба по закону, или ако је у њему уписивао приметбе које нису дозвољене законом. Право на накнаду престаје ако радник не подигне тужбу за четири недеље.

Чл. 103.

При иступању из службе може радник тражити од мајстора да му изда нарочиту

сведоџбу о томе како је и колико радио и како се владао.

Чл. 104.

Мајстор је обвезан да раднику исплаћује зараду у готову и у динарском течају.

Он несме раднику кредитирати еспап, но он му може издавати храну, али не скупије од цене коштања. Исто тако може му давати обиталиште, и огрев, набављати лекове и лекарску помоћ, издавати алате и материјал за рад, одрачунавајући му све то при исплати зараде по цени коштања.

Чл. 105.

Уговори који су противни чл. 104 немају вредности.

То исто вреди и за раднике који за рачун мајстора раде изван радијонице његове.

Чл. 106.

Мајстори су обавезани да имају нарочито призрење спрема својих радника испод осамнајест година старости, у погледу пажње спрема њиног здравља и моралног владања.

Они су обавезани оваким радницима дозвољавати да посећују ниже занатлијске школе државне или општинеке у месту, и то у време које је за то одређено.

Докле се не узакони обавезно посећавање занатлијских школа, та обавеза може се прописати у статуту сваке поједине занатлијске школе.

Мајстори су обавезани да употребе и остваре све мере предосторожности које захтева природа занимање и места где се ради противу опасности за живот и здравље радника у колико постојећи закони нису прописали и одредили ове мере предосторожности, прописиваће их местне надзорне власти према потреби.

Чл. 107.

О споровима између мајстора и радника, који се односе на услове о пријему

у рад, о раду иступању из радње и о међусобним обвезама које из тога проистичу, као и о издавању радничких буквара и нарочитих сведоџаба, решаваће нарочито надлештво ако је у еснафу за то установљено у противном случају местни општински судови. Против решења има места жалби грађанском суду, у року од осам дана, но ова жалба неће задржавати решење од извршења.

Статути еснафски могу за оваке случајеве одређивати изборни суд. Ове ће образовати општински суд из мајстора и радника.

II. О мајсторским помоћницима.

Чл. 108.

Помоћници мајсторски дужни су покоравати се наредбама мајстора у погледу повереног им рада и кућевног поредка; но они нису обвезани да кућевне послове врше.

Чл. 109.

Уговор о раду између мајстора и помоћника може свака страна другој одказати но само на петнајест дана унапред, ако међу тим није друкчије уговорено.

Чл. 110.

Но и пре уговореног рока могу мајстори помоћнике одпустити из радње:

1, Ако су при закључавању уговора обманули мајстори лажним радничким букваром или нарочитом сведоџбом, или ако су у исто време били обвезани да код другог мајстора раде;

2, Ако мајстора покраду, преваре, обману или ако се хрђаво владају:

3, Ако напусте рад пре времена или ако не врше обвезе према закљученом уговору;

4, Ако несмотрено рукују са ватром и противу учињених опомена;

5, Ако вређају или нападају мајстора, његовог заступника или чланове његове фамилије;

6, Ако кваре и упропашћују ствари дате им на израду;

7, Ако наговарају или наводе чланове фамилије мајсторове или његовог заступника или своје сараднике на дела противна закону и моралу;

8, Ако су неспособни за рад или заражени гадном болешћу.

У случајевима под 1. до 7. не може мајстор одпустити помоћника, ако су му ти иступи познати још пре од осам дана.

Чл. 111.

Пре одређеног рока може помоћник напустити свога мајстора:

1, Ако је неспособан за продужење рада;

2, Ако мајстор или његов заступник вређа и напада помоћнике или чланове његове фамилије;

3, Ако мајстор, његов заступник или који члан њихове фамилије помоћника или чланове његове фамилије нагони на дела противна закону и моралу;

4, Ако мајстор помоћнику уговорену зараду не плаћа, при раду на парче редовно га не занима или ако га вара и обмањује на недозвољен начин да се тако њиме што већма користи;

5, Ако се покаже да је даљи рад скопчан са опасностима за живот и здравље помоћника, што се није могло у уговору предвидети.

Но у случајевима под 2 и 3 не може помоћник напустити мајстора ако су му исти познати били раније од осам дана.

Чл. 112.

Ако мајстор наговори помоћника да овај свога пређашњег мајстора пре уговореног рока напусти, одговоран је за сву штету тиме оштећеном мајстору. Исто тако одговоран је за штету и онај мајстор који прими и држи помоћника а зна да је овај још обвезан да ради код другог мајстора.

III. О ученицима мајсторским.

Чл. 113.

Мајстор је дужан да обучава ученика у свима гранама свога заната и то у постепености коју захтева образовање учениково почев од почетка па до свршетка рада. Он мора сам собом или среством нарочитог свог заступника руководити образовање учениково. Он је обвезан да му даје времена и прилике да може посећивати у недељне и празничне дане и занатлијску школу као и службу божију. Он је дужан да ученика навикава на приљежање, у раду и да га сачува од неморалног живота.

Чл. 114.

Ученик је потчињен очинској бризи и старању свога мајстора. Ономе, кога мајстор одреди као свога заступника да рукује његовом образовањем у раду дужан је у свему покоравати се и послушан бити.

Чл. 115.

При ступању у радњу може се уговорити време најмање од три недеље и највише до три месеца као време пробе, у коме времену и једна и друга страна може одустати од уговора.

Пошто време пробе протече може мајстор одпустити ученика, ако се код ученика појави који случај предвиђен у чл. 110.

Ученик пак може напустити свога мајстора:

1. Ако наступи који случај од оних предвиђених у чл. 111. тач. 1, 3, 4, и 5.

2. Ако мајстор немарно врши своју обвезу спрам ученика у погледу његовог здравља, образовања и моралног владања, или ако злоупотребава своје очинско право надзора над њим.

Уговор престаје важити са смрћу учениковом а тако исто и са смрћу мајстором.

Чл. 116.

Кад истече по уговору време учења, мајстор је дужан да изда сведочбу ученику, у којој ће бити назначено: време трајања учења, занат у коме се учио, успех и способност у занату као и његово владање. Ову сведочбу потврдиће местна општинска власт бесплатно.

Но у статуту еснафском може се одредити да ове сведочбе еснаф издаје.

Чл. 117.

Ако ученик напусти мајстора пре времена и без дозволе његове а у случајевима које закон није предвидео, мајстор има право да принуди ученика да му се врати само у случају ако постоји писмени уговор између њих. Полицијска власт на захтев мајстора може принудити ученика да се врати мајстору и да остане код њега до уговореног времена или докле суд не огласи уговор за неважећи. Мајстор има право да тражи да му се ученик врати на науку средством полицијске власти само онда, ако није протекло осам дана од када га је ученик напустио. Ако ученик не пристане на повратак, полицијска власт може га на то принудити затвором до пет дана и насилном предајом мајстору.

Чл. 118.

Ако би родитељи или татори ученикови, или он сам ако је пунољетан написмено изјавио мајстору да жели одати се другоме занату, онда ће уговор престати важити у времену од четири недеље. У таком случају мајстор ће то забележити у радничком буквару учениковом.

Од дана када овај уговор престане важити па за девет месеци ни један мајстор од истог заната не сме ученика примити у своју радњу.

Чл. 119.

Ако пре уговореног рока уговор буде раскинут, ученик или мајстор могу тражити

накнаду штете ако је међу њима постојао писмени уговор. У случајевима чл. 115. тач. 1. и 2. има места накнади штете ако је изрично уговорено о величини и начину ове накнаде.

Право на накнаду престаје ако није затражена у року од четири недеље од дана раскинутог уговора.

Чл. 120.

Ако мајстор раскине уговор услед тога, што га је ученик напустио без законог узрока, онда он има право ако у уговору није другачије уговорено, потраживати накнаду штете у суми, која би равна била половини уобичајене плате која се плаћа помоћницима и то од првог дана раскинућа уговора па за сваки следећи дан највише до шест месеци.

Ову накнаду дужни су платити као кривци: родитељ, тотор или онај мајстор, који је к себи примамлио ученика, знајући да је овај још обвезан да код свога мајстора остане.

IV. О фабричким радницима.

Чл. 121.

Одредбе чланова 108, 109, 110 и 111 односе се и на фабричке раднике или, ако се ови сматрају као ученици у фабрици, на њих ће се применити одредбе чл. 113 до 120.

Чл. 122.

Деца испод дванајест година не смеду се у фабрици као радници употребљавати.

Деца испод четрнајест година не смеду више радити у фабрици дневно од шест часова.

Деца која су обвезана да школу посеђују не смеду се у фабрику примати на рад.

Деца између четрнајест и шеснајест година не смеду дуже радити у фабрици дневно од десет часова.

Жене после порођаја за три недеље не смеду се у фабрици примати на рад.

Чл. 123.

Часови рада за децу (чл. 122) не смеду почети пре $5\frac{1}{2}$ часова изјутра ни дуже трајати од $8\frac{1}{2}$ часова у вече. Између радних часова свакога једног дана мора им се дати одмор. Овај одмор за децу од четрнајест година износиће по пола часа између часова радних а за децу између четрнајест и шеснајест година износиће у подне један час а осим тога пре и после подне најмање по пола часа.

За време одмора деца се неће занимати никаквим радом фабричким, и за то време могу се бавити у згради фабричкој само ако су машине и справе са којима су се занимали обустављене од рада.

У недељне и празничне дане не смеју се деца у фабрици занимати радом.

Чл. 124.

Ни једно дете не сме фабрикант примити на рад док му не покаже објаву од општинске власти да није обвезно основну школу посеђавати. Раднички буквар није потребан у овом случају. Ову објаву издаће детету општинска власт бесплатно по дозволи родитељској; а ако ова дозвола не може да се прибави, онда ће је дати сама општинска власт. У објави назначиће се име и презиме детета, дан и година рођења, које је вероисповеди, име оца, његово занимање, место пребивања и на послетку да није обвезано да посеђује основну школу према прописима закона.

Фабрикант чуваће ову објаву, на захтев власти показује је и, по свршетку уговореног рада предаће је родитељима или тотору његовом.

Чл. 125.

Пре него се почну деца занимати у фабрици по пријему у радњу, фабрикант известиће о томе местну полицијску власт

написмено. У томе извешћу назначиће се место где је фабрика, дани одређени за рад у фабрици, почетак и свршетак дневног рада и одмора као и начин занимања дечијег. Измене у овом распореду не смеду се чинити пре док се о томе опет не извести полицијска власт. Од овога изузимају се само они случајеви, кад се имају да замену поједини изостали радници у појединим грамама радње бабричке.

Фабрикант обвезан је да у просторијама где раде деца држи на угледном месту таблицу на којој су исписана имена деце у радњи са назначењем радних дана, почетка и свршетка дневног рада и одмора. Исто тако држаће фабрикант на угледном месту у фабрици и прописе надлежне власти у изводу, који се односе на занимање деце у фабрици.

Чл. 126.

Решењем Министра народне привреде може се употреба деце и женскиња као радника у извесним фабрикама забранити или под одређеним условима одобрити. Нарочито ноћни рад женскиња у фабрици може се са свим забранити.

У фабрикама за предење, у фабрикама у којима се са ватром непрестано ради, у фабрикама у којима се продужују радови и до извесног доба ноћу, као и у фабрикама у којима се радови удешавају према добу године може се дозволити изузетак у одредбама чл. 122. одељка 2. и 4. и чл. 123. Но у сваком случају за децу испод четрнајест година не сме бити више радних часова недељно до тридесет и шест, а за децу изнад четрнајест година до шесет и шест часова.

Ови изузетци могу се одобрити само законодавним путем.

Чл. 127.

Докле се не поставе нарочити чиновници за контролисање вршења одредаба овог закона, које се односе на занате и

фабрике, местна полицијска власт водиће надзор над вршењем прописа чл. 122. до 127 и чл. 106 одељ. 2 и 3 тога ради она ће имати право да у свако доба прегледа фабрику и радијоницу; но она је обвезана да као тајну чува све оно, што услед оваквог свога званичног рада сазна па буде се односило на стање радње и радних односа у фабрици или радијоници, изузимајући оне случајеве, који су противни одредбама закона. Местна полицијска власт подносиће Министру народне привреде годишње извешће о овом прегледу фабрика и радијоница.

ДЕО VIII.

О занатлијским задругама за помагање у болести.

Чл. 128.

Сваки еснаф дужан је да оснује нарочиту задругу са задатком да се помоћу улога чланова задружних издржавају и лече за време болести помоћници, који се у радњи еснафа налазе. Ако један еснаф због малог броја својих чланова и помоћника, не би могао да овакву задругу оснује, онда то треба више еснафа заједнички да учине, или пак да сваки од њих приступи каквој од постојећих дружина која се образовала за ту цјел, и које статуту одговарају прописима овога закона.

У касу задружну улаже улоге сваки члан еснафа и сваки помоћник, који се налази у радњи еснафа, изузимајући ученике.

Чланови еснафа плаћају улоге према броју помоћника које занимају у својој радњи и величина ових улога за сваког помоћника не може прећи половину улога који сваки помоћник улаже. Улог пак који имају да улажу помоћници не сме бити већи од 3⁰/₁₀₀ од сваког динара њине зараде.

Овако образоване занатлијске касе даваће у име новчане потпоре дневно свакоме болесном своме мушком члану за време болести до половину његове дневне зараде,

а женском члану до трећину дневне зараде. Ова повчана потпора даваће се у другим болестима најмање за три месеца.

Улоге у касу, које имају да улажу помоћници, улагаће за њих њини мајстори на рачун зараде, коју помоћници од њих примају.

Мајстори су обвезани, да пријаве каси сваког помоћника који код њих у радњу стане, у противном случају накнадиће каси сваку штету која би постала ако ту пријаву неизврше у време.

Ако се помоћник лечи у каквој јавној болници, каса накнадиће болници све трошкове који буду учињени за време од чешири недеље, и ту ће суму болеснику одбити од оне суме која му за то време припада из касе на лечење.

Руковање и управа са оваким касама са свим је одвојена од свију осталих еснафских каса и установа.

Улози обавезни за ове касе прикупљаће се на исти начин као и сви остали улози који се у еснафу прикупљају.

Прикупљени улози несмеду се ни на какву другу пјел употребити осим на помоћ у болести болесним члановима.

Чл. 129.

Свака каса за помоћ у болести мора имати засебан статут у коме ће бити одређено:

- 1, Име, пјел, место и делокруг касе;
- 2, Величина прилога које улажу помоћници и мајстори, као и начин уплате;
- 3, Услови, начин и величина потпоре која ће се чинити у болести;
- 4, Образовање управе, обим и трајање власти управине и учешће мајстора у управи;
- 5, Образовање надзорног одбора и форме касоводства;
- 6, Састав и сазив скупова од чланова, доношење вредећих закључака и оправу гласања мајстора на истим скуповима;

7, Заступништво касе и о формама правних обавеза спреам трећега;

8, Начин како се обзнане касине чине;

9, Начин како се измене статута могу извршити.

Чл. 130.

Свака каса за помоћ у болести мора имати управу, која се састоји из две трећине помоћника и једне трећине мајстора. Помоћничке чланове управе бира скуп помоћника, а мајсторске чланове управе бира еснаф на своме скупу. Овако састављена управа заступа касу спреам трећега, рукује свима њеним пословима располаже и одлучује о свему што не спада изрично у делокруг рада скупова чланова касе.

Чл. 131.

За надзор над управом преглед и одобравање рачуна образоваће се стални надзорни одбор из две трећине помоћника и једне трећине мајстора (чл. 130).

Чл. 132.

Делокруг рада скупова, управног и надзорног одбора мора се гачно ограничити, а скуповима мора се нарочито осигурати;

1, Да донесе закључак сврх поднешеног годишњег извешћа управног одбора и даје разрешителнице;

2, Да проише статут и чини измене у њему, и да донесе закључак о приступу касе у заједницу са другом подобном касом која одговара прописима овог закона.

3, Да донесе закључак о зајму ако буде потребан каси задружној;

4, Да доноси закључак о престанку задруге.

Чл. 133.

Како статут тако и измене статута подносиће се на одобрење Министру народне привреде.

Чл. 134.

На скуповима чланова задруге, сваки присутни члан имаће један глас.

Чланови задруге, који нису све уплате положили могу статутом бити искључени од гласања на скуповима.

Чл. 135.

Први пут сазваће главни скуп задругара еснаф дотичног заната — односно еснафи којима припадају помоћници, у присуству једнога члана одбора местне општине. Све друге скупове сазиваће управни одбор задруге.

Чл. 136.

Задруга за помагање у болести стоји под надзором Министра народне привреде. Он може у свако доба одредити свога изасланика да прегледа књиге и рачуне задругине и да се уверава о извршењу статута задругарских.

Чл. 137.

У случајевима противним закону или статутима примењиваће се казне овим законом прописане а и наређивати по потреби престанак задруге.

У овом последњем случају нарочите мере и одредбе учиниће се како ће се даље руковати са касом или како ће се нови управни и надзорни одбор изабрати.

ДЕО IX

О к а з н а м а .

Чл. 138.

Никоме не може бити одузето право на радњу ни судским ни административним путем, осим само у случајевима које су земаљски закони предвидели.

Изузетци од овог правила које условљавају постојећи порески закони остају у важности дотле, докле и ови закони важе.

Чл. 139.

О замени казне затвора у новчану казну и обратно као и о застарењу казни прописаних у чл. 140 важе одредбе кривичног закона.

У свима другим случајевима казне застаревају за три месеца од дана кад је казнимо дело учињено.

Чл. 140.

Новчаном казном до . . . динара или затвором до . . . месеци казниће се:

1, Занаџија, који при исплати зараде радничке или при продаји еснапа радницима поступи противно одредби чл. 104.

2, Занатлија, који противно одредбама чл. 122 и 123 поступа у радњи са младим радницима или раденицама;

3, Занатлија, који противно одредби чл. 101. забележи приметбу у буквару радничком, која га представља повољно или неповољно;

4, Занатлија који поступи противу одредбе чл. 43 тач. 6.

Све новчане казне по овоме члану теку као приход у касу за помоћ у болести, или ако ове нема у месту, онда фонду сиротинском истог места.

Чл. 141.

Новчано до . . . динара или затвором до . . . дана казниће се онај:

1, Који какву сталну радњу, за коју је нужна нарочита полицијска дозвола, упражњава без исте дозволе или одступи од услова који су у дозволи прописани;

2, Који занатлијску радијоницу, за коју је нужна нарочита дозвола у погледу њеног положаја или устројства (чл. 12. и 19) без ове дозволе подигне, или не врши услове под којима му је дозвола дата, или без надлежне дозволе премести радијоницу или у њој учини важније измене;

3, Који поступи противно одредби чл. 106.

У случају тачке под 2 полицијска власт може наредити да се радијоница затвори или испуне сви услови који су прописани.

Чл. 142.

Новчано до . . . дин. или затвором до . . . дана казниће се сваки:

1, Који осим случајева чл. 141 одпочне какву сталну радњу а не пријави као што је прописано;

2, Који пропусти да пријави агентуру пожарног осигурања по чл.

3, Који поступа противно забрани какве радње по чл. 26. или не учини обзнану коју тај члан прописује.

4, Који поступи противно одредбама чл. 25, 31, 32, 33 и 34 или своју писмену дозволу (чл. 35) или свој раднички буквар (чл. 42) другоме уступи.

5, Који учини лажан исказ у цели да добије писмену дозволу или раднички буквар или да добије дозволу по чл. 54 за се или за лица која са собом води.

6, Који ради какву радњу торбарски а нема писмене дозволе за то, или који ради радњу споменуту у чл. 50. тач. 1 и 3 и противу забране учињене по чл. 51.

7, Који поступи противно чл. 43 прве тачке, друге тачке бројева 1 до 4, 7 до 9, треће тачке чл. 44.

8, Који поступа противно одредбама чл. 45, 53.

9, Који у торбарској радњи поступи противно прописима чл. 52, 55 тач. 3.

10, Који у торбарској радњи води са собом децу испод 14 година старости и употребљује их у истој радњи;

11, Странац, који поступи противу одредбе чл. 46.

12, Који радећи своју радњу прекорачава таксе које је власт прописала;

13, Који не врши дужност своје срам ученика у својој радњи које му закон прописује;

14, Који прими у своју радњу ученика противно одредби чл. 118.

Чл. 143.

Новчано до . . . дин. или затвором до . . . дана казниће се :

1, Који није у стању да покаже писмену дозволу по чл. 32 и 33 или који поступи противно одредби чл. 35.

2, Који за време торбарења поступи противу одредаба чл. 43 последње тачке и чл. 54.

3, Који упражњава торбарску радњу на основу писмене дозволе по не у општини за коју му је та дозвола дата, већ у другој за коју та дозвола не гласи.

4, Који торбарским начином продаје ствари на које није добио писмену дозволу;

5, Који за време торбарења води са собом и друга лица, а нема за то дозволе, осим своје жене и деце.

6, Који поступа противу одредаба полицијских које се односе на саобраћај на трговима и пијацама;

7, Који не испуни прописе члана 125.

8, Који се издаје за члана каквог еснафа а међу тим није за таквог признат.

Истом казни казниће се чланови управе еснафске или управа савеза више еснафа кад власти не поднесе извешће, које је дужна поднети према закону или статутима, или ако је ово извешће не тачно.

Чл. 144.

Новчано до . . . дин. или затвором до . . . дана казниће се :

1, Који, противно одредбама од чл. 96. до 102. прими и држи радника у својој радњи.

2, Који, поред одредбе чл. 140. тач. 3 и иначе противу овога закона поступи у погледу радничког буквара, или радничких исправа;

3, Који намерно раднички буквар, издат на његово име, исквари и неупотребљивим учини га.

Чл. 145.

Ако место заступник занатлијски учини кривицу по овом закону, казниће се он сам,

а ако је исту кривицу учинио са знањем занатлије, казниће се обојца истом казни.

Ако је поред тога са учињеном кривицом скончан и губитак права на рад или губитак концесије, то ће се и та казна извршити ако је за дело, које је местозаступник учинио, знао занатлија. А ако то није случај, онда је занатлија обвезан да одпусти из службе свога местозаступника у радњи, иначе губи право на рад или концесију.

Чл. 146.

Укидају се све забране и казне, које су постојале за занатлије, помоћнике и фабричке раднике због договарања и удруживања у цели да изнуде већу надницу или повољније радничке услове, особито напуштањем рада или отпуштањем радника.

Свакоме слободно је иступити из таког удружења и договора.

Чл. 147.

Који другога грдњом претњом или силом нагони да ступи у тако друштво или да пристане на такав договор (чл. 146) или да му следује; или који истим средствима спречава друге да одустану од таквих договора или да иступе из таквог друштва, казниће се затвором од три месеца, у колико по кривичном закону не би била прописана већа казна.

Чл. 148.

Одредбе чл. 95. до 121. неће се примењивати на ученике у радњама трговачким. Одредбе чл. 121. до 128. примењиваће се на предузимаче и раднике у радионицама у којима се редовно ради парном снагом, даље у рудокопима, радионицама бродарским и при зидарству.

Исто тако примењиваће се одредбе чланова 104, 106, 122, 128, 146 и 147 на сопственике рудокопа и камених мајдана и раднике у њима.